

**Μετατρέποντας την απειλή του COVID-19 σε ευκαιρία για
μεγαλύτερη ενίσχυση της
καταγεγραμμένης πολιτιστικής κληρονομιάς
(documentary heritage)**

Η πανδημία του COVID-19 έχει ήδη καταγραφεί ως το χειρότερο, για πάρα πολλές χώρες, υγειονομικό ζήτημα της σύγχρονης ιστορίας. Ο τρόπος με τον οποίο η υφήλιος αντιδρά σε αυτή την άνευ προηγουμένου παγκόσμια κρίση θα συμπεριληφθεί μελλοντικά στα βιβλία της ιστορίας. Ιδρύματα που διαφυλάσσουν τεκμήρια ιστορικής μνήμης, όπως είναι τα Εθνικά αρχεία, οι βιβλιοθήκες, τα μουσεία, καθώς και τα εκπαιδευτικά και ερευνητικά κέντρα, καταγράφουν ήδη τις αποφάσεις και τις ενέργειες που πραγματοποιούνται, με σκοπό να διευκολύνουν τις μελλοντικές γενιές να κατανοήσουν την έκταση της πανδημίας και την επίδρασή της στις κοινωνίες.

Σε αυτό το πλαίσιο και εν μέσω της διεθνούς υγειονομικής αυτής κρίσης, η καταγεγραμμένη πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί σημαντική πηγή πληροφόρησης και ιστορικής μελέτης των τρόπων με τους οποίους οι κυβερνήσεις ανά τον κόσμο, οι ίδιοι οι πολίτες και η διεθνής κοινότητα διαχειρίστηκαν τις πανδημίες κατά το παρελθόν.

Πολλές χώρες έχουν ήδη ανακοινώσει μέτρα για την προσεκτική διατήρηση και διαχείριση των επίσημων εγγράφων που σχετίζονται με την πανδημία. Το γεγονός αυτό όχι μόνο υπογραμμίζει τη βαρύτητα της κατάστασης αλλά επίσης, αναδεικνύει το σπουδαίο ρόλο που διαδραματίζουν τα ιδρύματα διαφύλαξης της ιστορικής μνήμης, ως προς την πρόσβαση που μπορούν να δώσουν σε τεκμήρια και σε πηγές διαχείρισης κάθε σχετικής πληροφορίας, προκειμένου να γίνουν αντιληπτές, να τοποθετηθούν στο κατάλληλο πλαίσιο και, εν τέλει, να βοηθήσουν να ξεπεραστούν τέτοιου είδους κρίσεις στο μέλλον. Ταυτόχρονα, τεκμήρια που καταγράφουν την ανθρώπινη καλλιτεχνική και δημιουργική έκφραση και τα οποία αποτελούν ζωτικό τμήμα της καταγεγραμμένης πολιτιστικής κληρονομιάς, είναι πηγή κοινωνικής συνοχής και αντοχής για τις κοινότητες σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η UNESCO, μέσω του Προγράμματος «Memory of the World (MoW)» είναι έτοιμη να στηρίξει όλα τα Κράτη-Μέλη, τα οποία επιθυμούν να διατηρήσουν τα επίσημα έγγραφα που σχετίζονται με τον COVID-19, μέσα στο πλαίσιο των Οδηγιών του 2015 της UNESCO. Το Πρόγραμμα αυτό αφορά στη διατήρηση και πρόσβαση στην καταγεγραμμένη πολιτιστική κληρονομιά, συμπεριλαμβανομένων των εγγράφων και σε ψηφιακή μορφή.

Υπάρχουν τέσσερις σημαντικοί τομείς που απαιτούν συλλογική ευθύνη μεταξύ των Μελών-Κρατών, των ιδρυμάτων που διαφυλάσσουν τεκμήρια ιστορικής μνήμης και των πολιτών, στην προσπάθεια αντιμετώπισης του COVID-19 αλλά και μελλοντικών πανδημιών. Αυτοί βασίζονται, μεταξύ άλλων, στις κοινές εκπαιδευτικές, κοινωνικές, επιστημονικές και καλλιτεχνικές αξίες που πρεσβεύει η καταγεγραμμένη πολιτιστική κληρονομιά.

Αρχικά, είναι ανάγκη να ενισχυθεί η εθνική και διεθνής συνεργασία σε ό,τι αφορά στη διατήρηση και πρόσβαση στην καταγεγραμμένη πολιτιστική κληρονομιά. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω των δικτύων των εθνικών και περιφερειακών επιτροπών του Προγράμματος της UNESCO «Memory of the World (MoW)». Για αυτό το λόγο, η UNESCO αξιοποιεί, επίσης, τη διεθνή αλληλεγγύη μεταξύ των εταίρων της, οι οποίοι ενδεικτικά είναι: η International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), το International Council on Archives (ICA), το International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (ICCROM), το International Council of Museums (ICOM) και το Co-ordinating Council of Audiovisual Archives Associations (CCAAA).

Δεύτερον, τα Κράτη-Μέλη χρειάζεται να ενισχύσουν τις διαδικασίες διατήρησης και πρόσβασης στην καταγεγραμμένη πολιτιστική κληρονομιά, καθώς πρόκειται για ένα ζήτημα που συμβάλλει στην μείωση και διαχείριση του κινδύνου καταστροφών. Τα περισσότερα ιδρύματα που διαφυλάσσουν τεκμήρια ιστορικής μνήμης, βασίζονται στη δημόσια υποστήριξη και οι οδηγίες για περιορισμό των μετακινήσεων, αναπόφευκτα, είχε δυσμενείς συνέπειες στη λειτουργία τους αλλά και σημαντική μείωση των εσόδων τους. Συνεπώς, είναι ζωτικής σημασίας να ενισχυθεί τόσο η δημόσια όσο και η ιδιωτική επένδυση στους οργανισμούς αυτούς, προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική λειτουργία και κατ'επέκταση η ίδια τους η επιβίωση. Είναι απαραίτητο να γίνει αναφορά στο γεγονός ότι οι οργανισμοί αυτοί έχουν επιδείξει εξαιρετική αντοχή, συνεχίζοντας –εν μέσω αυτής της παγκόσμιας υγειονομικής κρίσης- να υπηρετούν τον πολίτη, παρέχοντας δωρεάν διαδικτυακές εκθέσεις, δίνοντας πρόσβαση σε διαθέσιμα ψηφιακά αντίγραφα αρχαίων χειρογράφων και καταφέρνοντας με μεγάλη επιτυχία να προσεγγίσουν και να προτρέψουν το κοινό, μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, να εμπλακεί σε αυτές τις διαδικασίες και τις απολαύσει. Είναι επίσης, ανάγκη για τα ιδρύματα που διαφυλάσσουν την ιστορική μνήμη, να έχουν στη διάθεσή τους τα μέσα, καθώς και τη δικαιοδοσία να συγκεντρώσουν όλο το υλικό –είτε από τα επίσημα έγγραφα είτε και από την ίδια την κοινωνία, διαδικτυακά και μη- με σκοπό να διασφαλίσουν την όσο το δυνατόν πληρέστερη τεκμηρίωση της κρίσης αυτής.

Τρίτον, τώρα περισσότερο από κάθε άλλη στιγμή, είναι σημαντικό για τα ιδρύματα που διαφυλάσσουν την ιστορική μνήμη, να γίνουν περισσότερο προσβάσιμα στους ερευνητές, στους παράγοντες λήψης αποφάσεων, στους

επαγγελματίες των μέσων ενημέρωσης, στους επιστήμονες και εν γένει στην κοινότητα. Κατανοώντας πώς οι ηγέτες είχαν αντιδράσει στο παρελθόν σε έκτακτα υγειονομικά ζητήματα, θα συμβάλει στην προσπάθεια των ανθρώπων που σήμερα καλούνται να πάρουν αποφάσεις, να προβούν στις καλύτερες δυνατές. Επίσης, οι επιστήμονες μπορούν να αξιοποιήσουν έγγραφα από παλαιότερες κρίσεις ώστε να βελτιώσουν τις μεθόδους που χρησιμοποιούν και να καθιερώσουν μία σειρά ενεργειών προκειμένου να αντιμετωπίσουν την εξάπλωση νέων ασθενειών. Γενικότερα, το υλικό που προέρχεται από πρωτογενείς πηγές παρέχει γνώσεις σχετικά με τις κοινωνικοοικονομικές, πολιτικές και πολιτισμικές πτυχές οποιασδήποτε πανδημίας, κάτι που θέτει στη σωστή του διάσταση την σημερινή αντίληψη που έχουμε για τον COVID-19. Επιπρόσθετα, μέσω της εξ αποστάσεως πρόσβασης, τα ιδρύματα διαφύλαξης της ιστορικής μνήμης μπορούν να βοηθήσουν τις κοινότητες να συνδεθούν μεταξύ τους και να παρέχουν ψυχολογική βοήθεια μέσω των κοινών πολιτισμικών και γλωσσικών τεκμηρίων, αλλά και της δημιουργικής έκφρασης.

Επιπλέον, τα οπτικοακουστικά αρχεία καταβάλλουν μεγάλη προσπάθεια να τεκμηριώσουν την πανδημία, καταγράφοντας πώς η καραντίνα επηρεάζει το σύνολο της κοινωνίας, πώς οι κυβερνήσεις αντιμετωπίζουν την υγειονομική και οικονομική κρίση, πώς τα ΜΜΕ αντιδρούν σε αυτό, καθώς και πώς αναδύονται νέοι τρόποι έκφρασης της αλληλεγγύης και πώς επιταχύνονται οι ρυθμοί ψηφιοποίησης, σε μία περίοδο που τόσο το εργατικό δυναμικό όσο και η νεολαία εργάζεται και εκπαιδεύεται, αντίστοιχα, εξ αποστάσεως.

Η διατήρηση και η παροχή πρόσβασης σε υλικό προερχόμενο από τόσο πρωταρχικές πηγές έχει τη δυναμική να εμπλέξει το κοινό και να το κάνει συμμετοχο στις διαδικασίες για τη δημόσια υγεία.

Τέλος, οι πολίτες, οι άνθρωποι που λαμβάνουν αποφάσεις και η επιστημονική κοινότητα εκτιμούν περισσότερο τη χρηστική αξία των ιδρυμάτων διαφύλαξης της ιστορικής μνήμης, καθώς διασφαλίζουν την παγκόσμια μνήμη, σε κάθε πτυχή, συμπεριλαμβανομένων των πανδημιών και των αντιδράσεων της παγκόσμιας κοινότητας σε αυτές. Τα αρχεία, οι βιβλιοθήκες και τα μουσεία ανέκαθεν υπήρξαν οι θεματοφύλακες αξιόπιστων και ποιοτικών πληροφοριών. Με την αύξηση της παραπληροφόρησης γύρω από το ζήτημα της πανδημίας του COVID-19, τα ιδρύματα αυτά μπορούν να συλλέξουν, να καταλογογραφήσουν και να διαδώσουν επιστημονικές και βασισμένες σε πραγματικά δεδομένα πληροφορίες, καθώς και πληροφορίες που μπορούν να παρέχουν σημαντικές και συγκρίσιμες διαφορετικές οπτικές επί του θέματος.

Τελικά, τα ιδρύματα αυτά είναι που μέσω των προσπαθειών τους να τεκμηριώσουν τις επικρατούσες αντιδράσεις στον COVID-19, θα διαμορφώσουν μία εικόνα, για τις μελλοντικές γενιές, σχετικά με τα χαρακτηριστικά της πανδημίας αυτής.

Αυτό το κάλεσμα για συλλογική ευθύνη έχει σαφώς διατυπωθεί στα Αρχεία του Προγράμματος για την Εξάλειψη της Ευλογιάς του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (World Health Organization - WHO) και έχει καταγραφεί, το 2017, στο Memory of the World International Register της UNESCO. Το 1966, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας είχε υλοποιήσει το Πρόγραμμα για την Εξάλειψη της Ευλογιάς, μίας ασθένειας που είχε πλήξει την ανθρωπότητα για χιλιετίες. Το 1980, η World Health Assembly του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας επιβεβαίωσε την εξάλειψη της ασθένειας. Τα αρχεία του Προγράμματος παρέχουν σημαντική τεκμηρίωση για τις αποφάσεις και τις ενέργειες που πραγματοποιήθηκαν στην προσπάθεια εξάλειψης της ασθένειας και αποτελούν οδηγό για παρόμοιες προσπάθειες καταστολής των σημερινών ασθενειών.

Συνεπώς, είναι απαραίτητο να διασφαλίσουμε την ύπαρξη ενός πλήρους αρχείου της πανδημίας του COVID-19, ώστε να μπορέσουμε να εμποδίσουμε ή να διαχειριστούμε καλύτερα, σε παγκόσμιο επίπεδο, μία πιθανή νέα πανδημία.

Συνυπογράφηκε από:

- Moez Chakchouk, Assistant Director-General for Communication and Information, UNESCO
- Gerald Leitner, Secretary General, IFLA
- David Fricker, President, ICA. Peter Keller, Director-General, ICOM
- Webber Ndoro, Director-General, ICCROM
- Toby Seay, Chairperson, CCAAA. Papa Momar Diop, Vice-Chairperson, ARCMOW (Memory of the World Regional Committee for Africa)
- Kwibae Kim, Chairperson, MOWCAP (Memory of the World Regional Committee for Asia Pacific)
- Sandra Moresco, President, MOWLAC (Memory of the World Regional Committee for Latin America and the Caribbean)

Απόδοση στην ελληνική γλώσσα:

Τμήμα Προβολής, Επικοινωνίας και Εκπαιδευτικών Δράσεων των Γενικών Αρχείων του Κράτους (Γ.Α.Κ.)